

Podstawy prawa autorskiego w kontekście działań wydawniczych

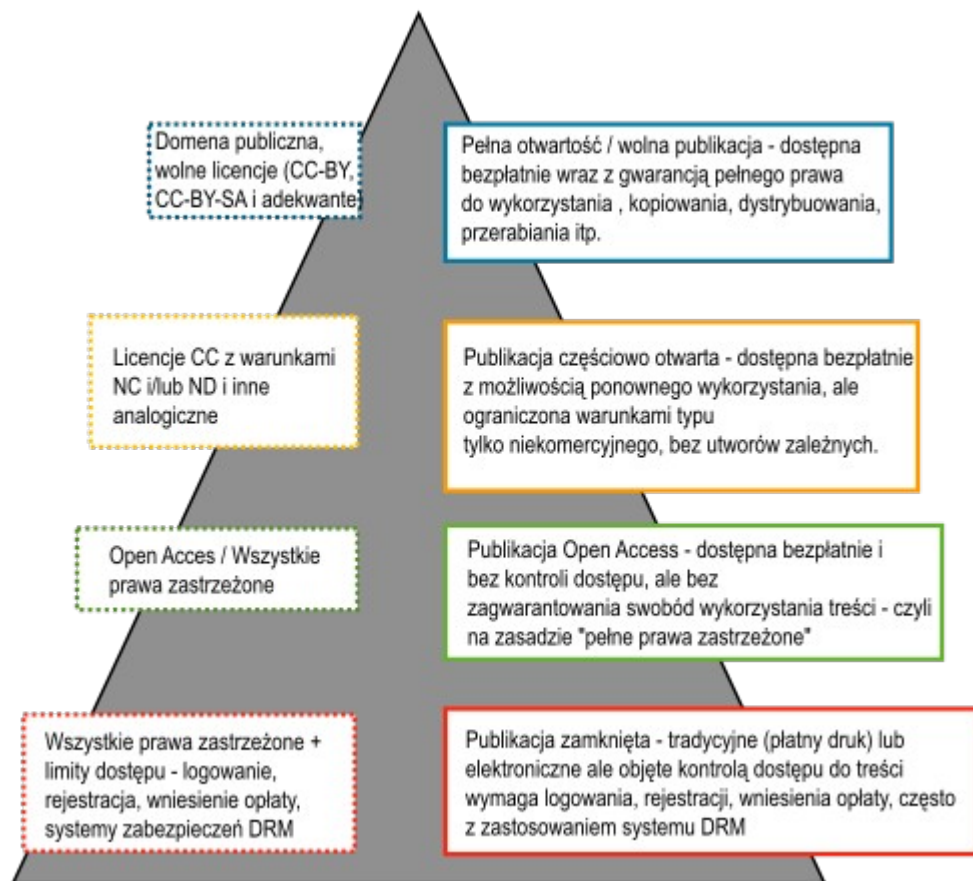
Barbara Szczepańska

13 czerwca 2013 r.

Seminarium o zagadnieniach prawnych w publikowaniu prac naukowych

Piramida otwartości

Autor Karolina Grodecka

Grafika ze strony 13 Przewodnika po Otwartych Zasobach Edukacyjnych v 3.

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Piramida_otwartosci.svg

[Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported](#)

Otwarty dostęp gratis i libre

Otwarty dostęp gratis

„darmowy i otwarty dostęp – rozpowszechnianie utworu lub przedmiotu prawa pokrewnego w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym oraz możliwość nieodpłatnego i nieograniczonego technicznie korzystania z nich zgodnie z właściwymi przepisami o dozwolonym użytku lub o innych wyjątkach przewidzianych w przepisach prawa”

Otwarty dostęp libre

„wolny i otwarty dostęp – rozpowszechnianie utworu lub przedmiotu prawa pokrewnego w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym wraz z udzieleniem każdemu licencji na nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne korzystanie z nich oraz z ich ewentualnych opracowań; licencja może zawierać postanowienia nakładające na korzystającego zobowiązania nienaruszające istoty uprawnienia do nieograniczonego, nieodpłatnego i niewyłącznego korzystania, takie jak obowiązek przekazania odbiorcy informacji o twórcy, producencie lub wydawcy, przedmiocie licencji oraz o jej postanowieniach, lub obowiązek udostępnienia odbiorcom przedmiotu licencji lub jego opracowania na takiej samej licencji”.

K. Siewicz: Otwarty dostęp do publikacji naukowych. Kwestie prawne.

Co i kogo chroni Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 r.?

Utwór - przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia

Twórcę – niezależnie od jego statusu, stanu umysłu, wieku
I zachodzące pomiędzy tymi dwoma obiektami relacje.

Inne podmioty – uprawnionych z tytułu praw autorskich (dysponenci praw autorskich)

- spadkobiercy
- Skarb Państwa
- wydawcy
- pracodawcy oraz wszelkiego rodzaju podmioty kontraktujące usługi
- instytucje naukowe
- organizacje zbiorowego zarządzania

W jakich "obszarach" chroni ustawa?

Treść prawa autorskiego:

prawa osobiste (niezbywalne)

- prawo do autorstwa utworu, oznaczania utworu imieniem, nazwiskiem, pseudonimem lub do udostępniania go anonimowo
- prawo do decydowania o jego pierwszym udostępnianiu publiczności
- prawo do nienaruszalności treści i formy utworu do jego rzetelnego wykorzystania
- prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu
- prawa majątkowe (mogą być przenoszone)
- prawo do otrzymywania wynagrodzenia za eksploatację utworu na różnych polach

Utwory ...

- współautorskie
- inspirowane
- zależne
- zbiorowe
- zbiory, antologie
- naukowe
- pracownicze

Utwory naukowe (art.14)

prace badawcze, rezultaty naukowego procesu poznawczego ale także literatura czysto techniczna, informacyjna, teksty popularyzatorskie a nawet utwory stworzone w celu realizacji procesu dydaktycznego (podręcznik, skrypt)

- instytucji naukowej przysługuje prawo pierwszeństwa opublikowania utworu naukowego pracownika, który stworzył ten utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy
- twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia
- pierwszeństwo opublikowania wygasa, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od dostarczenia utworu nie zawarto z twórcą umowy o wydanie utworu albo jeżeli w okresie dwóch lat od daty jego przyjęcia utwór nie został opublikowany.
- uprawnienie to przysługuje jeżeli w umowie o pracę nie postanowiono inaczej

Do kogo mogą należeć prawa do utworu pracownika naukowego?

1. może stworzyć go w ramach obowiązków służbowych, wtedy pracodawca, instytucja naukowa ma pierwszeństwo publikacji i obowiązek wynagrodzenia - obowiązują stosowne reżimy prawa autorskiego
2. może mieć w umowie o pracę inne postanowienia, które regulują kwestie praw do utworów
może mieć do niego pełnię praw
3. może napisać go na zamówienie innego pracodawcy, ale nie instytucji naukowej
4. może mieć do niego pełnię praw

Wszystko zależy od treści umowy o pracę, regulaminu uczelni, konkretnej sytuacji.

Utwór zależny (art. 2)

- opracowanie, w szczególności tłumaczenie, przeróbka, adaptacja
- ochrona niezależnie od utworu pierwotnego
- rozporządzanie i korzystania z opracowania wymaga zezwolenia twórcy utworu pierwotnego
nawet przy umowie o przeniesienie praw autorskich (chyba, że umowa stanowi inaczej)
- wymagane jest podanie twórcy dzieła pierwotnego

Opracowanie a... opracowanie

- opracowanie w sensie prawnym
- opracowanie w sensie technicznym – praca redakcyjna bądź autorsko-redakcyjna zmierzająca do nadania testowi postaci i formy wymaganej przez wydawnictwo (za B. Kalisz, Słownik wydawcy, WNT, 1997)

Digitalizacja nie jest opracowaniem

Miejsce wydawcy w prawie autorskim (art. 11 i 15)

- Autorskie prawa majątkowe do utworu zbiorowego w szczególności encyklopedii czy publikacji periodycznej (np. czasopisma) przysługują wydawcy (do poszczególnych części, mających samoistne znaczenie ich twórcom)
- Domniemywa się, że prawo do tytułu utworu zbiorowego przysługuje wydawcy
- Domniemywa się, że wydawcą jest osoba, której nazwisko czy też nazwę uwidoczniono w tym charakterze na przedmiotach, na których utwór utrwalono, albo podano do publicznej wiadomości w jakikolwiek sposób w związku z rozpowszechnianiem utworu

Nota copyrightowa

"Wszelkie prawa zastrzeżone"

- Utwór, aby uzyskać ochronę nie musi być rejestrowany
- Nota nie jest obowiązkowa
- Stosowana dobrowolnie, zwłaszcza dla obrotu międzynarodowego

Wszelkie prawa czy pewne prawa zastrzeżone?

© Copyright by Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2012. Pewne prawa zastrzeżone. Tekst niniejszej publikacji jest dostępny na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Postanowienia licencji są dostępne pod <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/legalcode>

K. Siewicz: Otwarty dostęp do publikacji naukowych. Kwestie prawne

WYDAWCA

WYDAWNICTWA UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO

00-497 Warszawa, ul. Nowy Świat 4

www.wuw.pl; e-mail: wuw@uw.edu.pl

Dział Handlowy: tel. 22 55 31 333

e-mail: dz.handlowy@uw.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.wuw.pl/ksiegarnia

ISBN 978-83-235-0959-2

Sposoby kontroli wykorzystania utwory - zabezpieczenia techniczne

- **techniczne zabezpieczenia** (technological measures) są wszelkie technologie, urządzenia lub ich elementy, których przeznaczeniem jest zapobieganie działaniom lub ograniczenie działań umożliwiającym korzystanie z utworów lub artystycznych wykonań z naruszeniem prawa
- **skuteczne techniczne zabezpieczenia** (effective technological measures)
-techniczne zabezpieczenia umożliwiające kontrolę poprzez zastosowanie kodu dostępu lub mechanizmu zabezpieczenia (szyfrowania, zakłócania)
- **informacje na temat zarządzania prawami** (digital rights management)
-informacje identyfikujące utwór, twórcę, podmiot praw autorskich lub informacje o warunkach eksploatacji utworu, dołączone do egzemplarza utworu lub przekazywane w związku z jego rozpowszechnianiem

Podstawy korzystania z utworów

- domena publiczna
- umowy
- wolne (otwarte) licencje np. Creative Commons
- dozwolony użytek

Domena publiczna

- utwory nie chronione z mocy ustawy (odkrycia, idee, procedury, metody i zasad działania, koncepcje matematyczne)
- utwory, które nie są utworami w rozumieniu ustawy (akty normatywne lub ich urzędowe projekty, urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole, opublikowane opisy patentowe lub ochronne, proste informacje prasowe)
- utwory, których czas ochrony wygasł
- utwory, które nigdy nie były chronione

Umowy (umowy wydawnicze) (art. 41- 68)

- umowa o przeniesienie praw
- umowa zlecenia
- umowa o dzieło
- umowy licencyjne:
 - wyłączne
 - niewyłączne
 - sublicencje (niezbędne do dysponowania utworem na rzecz osób trzecich)

Ogólne zasady dotyczące umów

- konieczność wymienienia pól eksploatacji
- nie wolno umawiać się na pola eksploatacji, które nie istnieją
- nie wolno umawiać się „na przyszłość”
- umowy (z wyjątkiem licencji niewyłącznej) muszą być zawarte w formie pisemnej
- nie wolno zmuszać autora do zrzeczenia się prawa do wynagrodzenia

Nie ma obowiązku nazwania umowy, w przypadku wątpliwości decydują zapisy umowy

Czas trwania umowy licencyjnej

czas oznaczony i czas nieoznaczony

- może być oznaczony na okres krótszy niż pięć lat;
- może być pominięty, wtedy przyjmuje się, że była to licencja udzielona na 5 lat;
- może być oznaczony na okres dłuższy niż 5 lat; po ich upływie licencję tę uważa się za licencję udzieloną na czas nieoznaczony;

Licencję na czas nieoznaczony twórca może wypowiedzieć z zachowaniem terminów umownych (czyli takich, które zawarte są w umowie), a w ich braku na rok naprzód, na koniec roku kalendarzowego.

Po zakończeniu okresu licencji prawa wracają do twórcy!

Pola eksploatacji (art. 50)

Licencjodawca udziela Licencjobiorcy niewyłącznej licencji na korzystanie z utworu w całości lub w części, **na terytorium, na następujących polach eksploatacji:**

1)w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworu - wytwarzanie określoną techniką egzemplarzy utworu, w tym techniką drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową;

- digitalizacji utworu dowolną techniką do formatu wybranego przez Wydawcę;
 - utrwalania utworu w pamięci komputerów, w tym spełniających funkcje serwerów;
- lub
- wprowadzanie do pamięci komputera
 - zwielokrotniania utworu bez żadnych ograniczeń ilościowych, techniką drukarską, w pamięci komputera, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową, w postaci artykułu w czasopiśmie naukowym, jak i w sieciach multimedialnych, w tym typu Internet i Intranet, w szczególności on-line,
 - także poprzez wydruk komputerowy, na każdym znanym w dacie podpisania niniejszej umowy nośniku;

2) w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono - wprowadzanie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy;

- rozpowszechniania utworu bez żadnych ograniczeń ilościowych, odrębnie lub w ramach utworów zbiorowych, w szczególności poprzez wprowadzanie do obrotu oryginału lub egzemplarzy, na których utwór lub jego fragmenty utrwalono (w szczególności utrwalonych technikami, o których mowa powyżej) w tym w postaci wydawnictw drukowanych, wydawnictw elektronicznych, w szczególności w dziełach zbiorowych typu elektronicznych baz danych, drukiem, w postaci ebooka, na każdym znanym w dacie podpisania niniejszej umowy nośniku;

3) w zakresie rozpowszechniania utworu w sposób inny niż określony w pkt 2 - publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie, a także publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym

- udostępnianie, w tym także przesyłanie za pośrednictwem sieci multimedialnych, w szczególności Internetu i Intranetu, on-line, w ramach komunikacji na życzenie, w tym również publiczne udostępnianie w taki sposób, aby każdy mógł mieć do utworu czy jego fragmentu dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym;

Stare a „nowe” pola eksploatacji

Nie można przenieść praw na pola eksploatacji, które nie istnieją w momencie podpisywania umowy (nowe pola, to takie, które dają podstawy do dodatkowej eksploatacji ekonomicznej)

Można do umowy wprowadzić klauzulę o renegotjacji umowy, w przypadku gdy pojawi się nowe pole eksploatacji

Można aneksować umowę, czy też wypowiedzieć ją za obopólną zgodą

Nie można domniemywać, że autor wyrażając w przeszłości zgodę na publikację w druku, wyraził tym samym zgodę na publikację w Internecie czy na innym polu eksploatacji!

Jeśli idzie o konsekwencje dla obrotu prawami autorskimi, wyodrębnienie nowego pola eksploatacji powoduje, że umowy zawarte wcześniej nie objęły tego sposobu, nawet jeśli strony uzgodniły przeniesienie całości autorskich praw majątkowych. Tak więc jeśli autor przeniósł przed laty prawo do zwielokrotniania drukiem, to nie oznacza, że nabywca może bez nowej umowy dokonać tzw. elektronicznej publikacji. prof. E. Traple, W: Komentarz do prawa autorskiego. ABC 2001

Co jeśli starych umów nie ma? Pewność prawna v. ryzyko

autor – może swobodniej dysponować swoim dziełem, nawet jeśli przeniósł w przeszłości prawa na wydawcę (w tym uzyskać nowe wynagrodzenie za możliwość wykorzystania utworu na nowym polu eksploatacji)

w przypadku braku umowy pisemnej można domniemywać, że zawarto umowę licencji niewyłącznej

wydawca – może np. na drodze sądowej dochodzić ustalenia praw (zwyczaj, okoliczności zawarcia umowy, uzgodnienia między stronami)

bibliotekarz – powinien uzyskać zapewnienie od autora, że dysponuje on pełnią praw do swojego utworu w zakresie niezbędnym do udostępnienia w Internecie

Odpowiedzialność za naruszenia

Odpowiedzialność karna (art. 79-80)

- naruszenia zawinione (wkroczenie w pola eksploatacji)
- naruszenia niezawinione (działanie pomocnicze, dostarczenie narzędzi)

Uprawniony, może żądać:

- 1) zaniechania naruszania
- 2) usunięcia skutków naruszenia
- 3) naprawienia wyrządzonej szkody
- 4) zapłaty sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej dwukrotności, a w przypadku gdy naruszenie jest zawinione - trzykrotności stosownego wynagrodzenia

Elementy czasopisma naukowego

- artykuły (przeglądowe, syntetyczne, metodyczne)
- i towarzyszący im materiał ilustracyjny (zdjęcia, grafiki, wykresy)
- dokumenty pochodne: dane bibliograficzne, deskryptory (słowa kluczowe), streszczenia dokumentacyjne i autorskie i abstrakty, opracowania analityczno-syntetyczne, tłumaczenia,
- krótkie informacje prasowe – bieżące wiadomości o charakterze „newsowym”, reporterskim
- recenzje
- artykuły wstępne, felietony, komentarze od redakcji

ale także

- tytuł,
- logo,
- szata graficzna

Ośrodki informacji lub dokumentacji (art. 30)

Mogą sporządzać i rozpowszechniać własne opracowania dokumentacyjne oraz pojedyncze egzemplarze, nie większych niż jeden arkusz wydawniczy, fragmentów opublikowanych utworów. Twórca albo właściwa organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi jest uprawniona do wynagrodzenia za odpłatne udostępnianie egzemplarzy fragmentów utworów.

Wolno wprowadzać do bazy dane nie objęte ochroną prawnoautorską

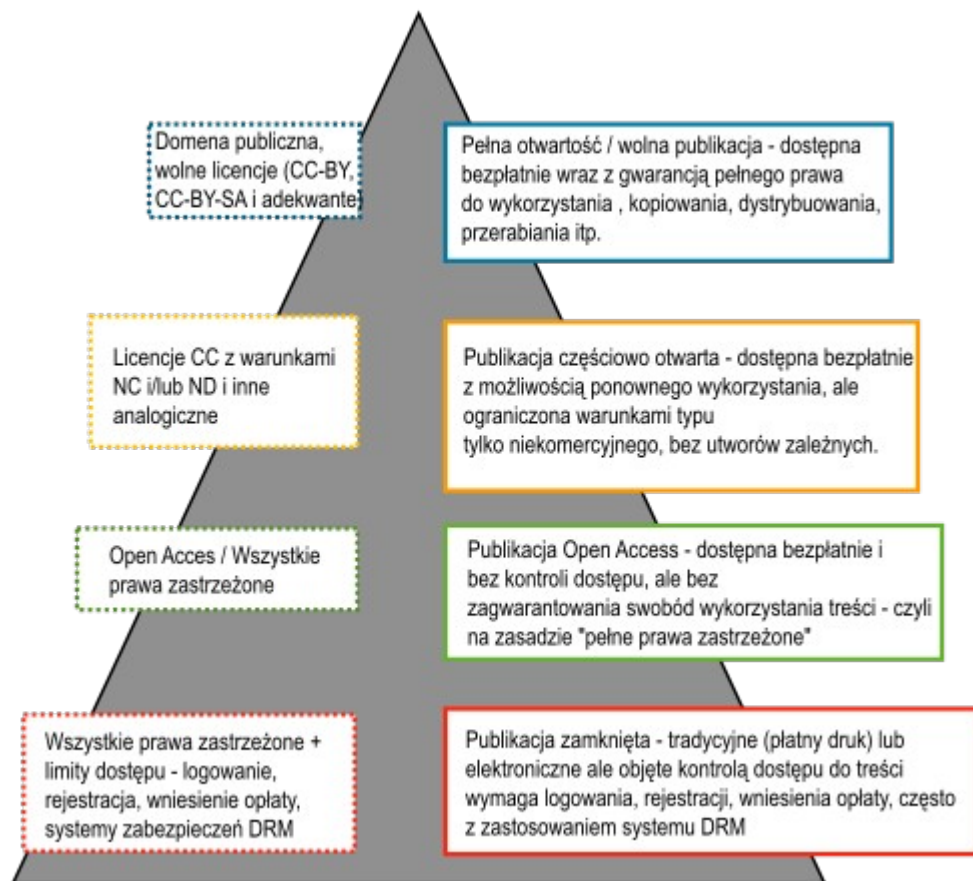
Nie upoważnia do gromadzenia samych utworów w bazie danych – na takie działanie wymagana jest zgoda.

Wprowadzanie otwartości

- Prawo autorskie
 - prawo do utworów pracowniczych (art. 12), naukowych utworów pracowniczych **w zakresie pierwszeństwa publikacji** (art. 14) , prace dyplomowe studentów **w zakresie pierwszeństwa publikacji** (art. 15a)
- Regulaminy uczelni (np. zarządzenia Rektora)
 - nakaz publikacji w otwartych czasopismach, nakaz przekazywania prac do repozytorium uczelnianego,
- Polityka wydawnictwa
 - embargo
 - możliwość wykorzystywania preprintów i postrpintów
 - udostępnianie w Internecie, ale "wszelkie prawa zastrzeżone"
 - wolne i "mniej wolne" licencje CC

- kolor zielony: pełna zgoda na archiwizację preprintów i postprintów
- kolor niebieski: zgoda na archiwizację postprintów
- kolor żółty: zgoda na archiwizację preprintów
- kolor biały: brak zgody na archiwizację

Piramida otwartości

Autor Karolina Grodecka

Grafika ze strony 13 Przewodnika po Otwartych Zasobach Edukacyjnych v 3.

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Piramida_otwartosci.svg

[Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported](#)

Barbara Szczepańska
Hogan Lovells (Warszawa) LLP (Spółka partnerska)
Oddział w Polsce
ul. Nowogrodzka 50
00-695 Warszawa
tel. +48 22 529 29 00
fax +48 22 529 29 01
barbara.szczepanska@hoganlovells.com